

Ministerie van Financiën

> Retouradres Postbus 20201 2500 EE Den Haag

Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

**Directie Financiële
Markten**

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 20201
2500 EE Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Ons kenmerk
2018-0000141069

Uw brief (kenmerk)
2018Z14605
2018Z14606

Datum 23 augustus 2018
Betreft Vragen over de koersval van de Turkse lira

Geachte voorzitter,

Bijgaand treft u de antwoorden aan op de vragen van het lid Bruins (ChristenUnie) over de koersval van de Turkse lira. Ook treft u hierbij de antwoorden op de vragen van het lid Leijten (SP) aan over hetzelfde onderwerp. Beide sets vragen zijn gesteld op 13 augustus 2018.

Hoogachtend,
de minister van Financiën,

W.B. Hoekstra

2018Z14605

Vragen van het lid Bruins (ChristenUnie) aan de minister van Financiën over de risico's van de sterk dalende koers van de Turkse lira. (ingezonden 13 augustus 2018)

Directie Financiële Markten

Ons kenmerk
2018-0000141069

Vraag 1

Welke directe (krediet)risico's, kwalitatief en kwantitatief, lopen de Nederlandse systeembanken bij het falen van het Turkse financiële systeem?

Vraag 4

Welke Nederlandse banken hebben entiteiten in Turkije? Hoe groot is met name het risico voor ING en haar Turkse dochter?

Vraag 5

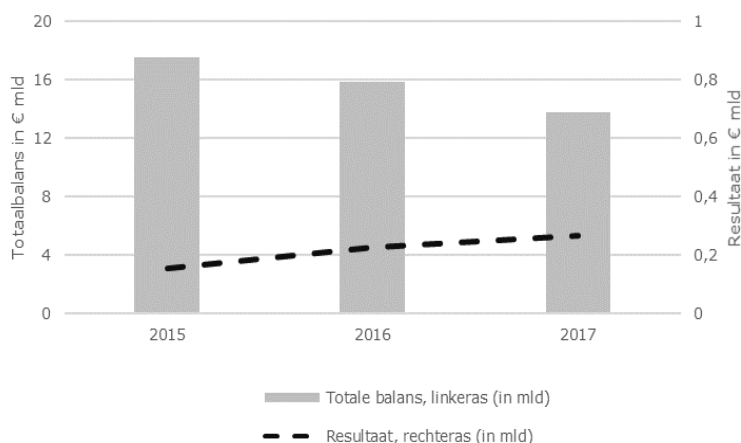
Welke Nederlandse banken hebben de afgelopen vijf jaar extra geïnvesteerd in Turkse banken, ondanks het zorgwekkende begrotingstekort en het onvoorspelbare politieke klimaat?

Antwoord op vragen 1, 4 en 5

Nederlandse banken hebben over het algemeen directe blootstellingen aan het buitenland. In sommige gevallen is er daardoor sprake van een valutarisico. Het valutarisico is vaak afgedekt middels contracten. Op alle blootstellingen van banken is echter sprake van een kredietrisico. Dit is ook het geval indien er banken zijn met blootstellingen aan partijen in Turkije. Eventuele verliezen hierop zullen banken zelf moeten afboeken. Hiervoor houden banken kapitaal aan. Als er sprake is van een concentratie van blootstellingen in opkomende landen, zoals Turkije, dan moet er bovendien extra kapitaal worden aangehouden.¹

Van de Nederlandse grootbanken heeft ING een dochteronderneming in Turkije. De totale balans van de dochteronderneming bedroeg eind 2017 zo'n 13,8 mld euro en ING rapporteerde een blootstelling van 1,8 mld euro aan de Turkse lira. Figuur 1 geeft een beeld van de balansomvang en het resultaat van de dochteronderneming. Sinds 2015 daalt de balansomvang en in deze jaren is het resultaat positief geweest. ING dient net als elke bank kapitaal aan te houden voor het geval zich eventuele verliezen voordoen. Verder heeft ook de Rabobank activiteiten in Turkije, die kleiner zijn, namelijk zo'n 1,3 mld euro aan leningen.² Het kapitaal van de Nederlandse grootbanken is in staat om forse klappen op te vangen in het geval deze zich voordoen.

Figuur 1: Totaalbalans en resultaat ING Turkije

Bron: Jaarverslag ING³

¹ Zie Beleidsregel behandeling concentratierisico opkomende landen, Staatscourant 2010, nr. 11135.

² Zie <https://www.rabobank.com/en/about-rabobank/results-and-reports/index.html> en <https://www.rabobank.com/nl/about-rabobank/results-and-reports/audiocast/index.html>

³ <https://www.ing.com/Investor-relations/Annual-reports.htm>

Vraag 2

Welke indirecte (krediet)risico's, bijvoorbeeld via Spaanse, Franse en Italiaanse banken, lopen de Nederlandse systeembanken bij het falen van het Turkse financiële systeem?

Vraag 3

Volgens de Financial Times zou de European Central Bank (ECB) zich vooral zorgen maken om het Spaanse BBVA, het Italiaans UniCredit en het Franse BNP Paribas, hoe verhoudt zich deze ontwikkeling tot de dit voorjaar gemaakte risicoreductieafspraken met betrekking tot de Europese bankensector en tot de wens van een aantal lidstaten om snel over te gaan tot risicodeling?

Antwoord op vragen 2 en 3

Uit cijfers van de Europese Bankenautoriteit (EBA)⁴ blijkt dat de banken die door het lid Bruins worden genoemd ten opzichte van andere Europese banken relatief gezien een grotere blootstelling kennen aan Turkije. Zij hebben activiteiten in Turkije, net als ING. Er geldt overigens een sterke prikkel om niet te veel staatsobligaties van de Turkse overheid te bezitten. Voor blootstellingen aan overheden buiten de EU en in andere valuta gelden forse risicogewichten - tot wel 150% - en concentratielimieten. Dit betekent dat Europese banken fors kapitaal dienen aan te houden voor hun blootstelling aan de Turkse overheid en dat ook een limiet geldt op hoeveel staatsobligaties zij mogen bezitten. Ook voor blootstellingen aan de private sector in een land met hogere risico's moet meer kapitaal worden aangehouden.

Meerdere Europese banken ontplooiën activiteiten buiten de EU, zo ook in Turkije. Los hiervan werken ontwikkelingen op mondiale markten door op Europese markten. Daardoor zijn ontwikkelingen buiten Europa van invloed op Europese banken. Het doel van de bankenunie is er niet op gericht om Europese banken volledig te isoleren van mondiale ontwikkelingen en risico's. Eén van de doelen van de bankenunie is wel om banken weerbaarder te maken. Mede daarom is de Raad begin dit jaar een pakket aan maatregelen inzake risicoreductie overeengekomen. Dat pakket bevat onder andere de verplichting voor banken om meer kapitaal aan te houden voor het opvangen van eventuele verliezen, voldoende buffers aan te houden voor bail-in en meer liquiditeit aan te houden om periodes van onrust te doorstaan.⁵ Het kabinet blijft zich inzetten om verdere risicoreductie in de Europese bankensector te realiseren, bijvoorbeeld op het gebied van niet-presterende leningen (NPLs) en de prudentiële behandeling van staatsobligaties op bankbalansen.⁶

Vraag 6

Op welke wijze is de huidige (investerings)situatie van Nederlandse banken in Turkije vergelijkbaar met die in Griekenland voor de bankencrisis in 2008? Wat is er anders? Wat is er sindsdien geleerd en verbeterd?

Antwoord op vraag 6

De situatie is op meerdere vlakken anders, mede omdat Griekenland onderdeel uitmaakt van de Eurozone en Turkije niet. Binnen de Eurozone vond besmetting plaats richting lidstaten die zich economisch in een deels vergelijkbare situatie bevonden. Bovendien zijn Nederlandse en Europese banken ten opzichte van 2008 aanzienlijk weerbaarder geworden. Zo zijn banken beter gekapitaliseerd voor eventueel schokken en houden zij meer liquiditeit aan.⁷

⁴ <http://www.eba.europa.eu/risk-analysis-and-data/eu-wide-transparency-exercise/2017/results>

⁵ Kamerstukken II, 2017-2018, 21 501-07, nr. 1516.

⁶ Kamerstukken II, 2018-2018, 21501-07, nr. 1472.

⁷ Kamerstukken II, 2017-2018, 21501-07, nr. 1509.

Vraag 7

Welke maatregelen gaat u nemen of welke afspraken gaat u maken met Nederlandse (systeem)banken om ervoor te zorgen dat Nederlandse banken en de Nederlandse overheid minder gevoelig worden voor de effecten van het onverantwoordelijke begrotingsbeleid van de Turkse regering en de op krediet draaiende Turkse economie?

Directie Financiële
Markten

Ons kenmerk
2018-0000141069

Vraag 8

Zijn er naar uw inzicht extra maatregelen nodig vanuit de ECB om een volgende kredietcrisis en eurocrisis te voorkomen? Zo ja, welke?

Antwoord op vragen 7 en 8

Zoals aangegeven in het antwoord op de vragen 2 en 3 gelden voor blootstellingen aan overheden buiten de EU en in andere valuta forse risicogewichten - tot wel 150% - en concentratielimieten. Ook bestaan er beleidsregels met als doel te waarborgen dat de activa van Nederlandse banken niet in te grote mate wordt uitgezet naar een land buiten de EER zoals Turkije.⁸ Het is aan de toezichthouder om ervoor te zorgen dat deze regels worden nageleefd. Bij de grootbanken houdt de Europese Centrale Bank direct toezicht. Voor kleinere banken is dit De Nederlandsche Bank (DNB), onder eindverantwoordelijkheid van de ECB.

Hiernaast is ook de rol van de *Single Resolution Board* (SRB) relevant. Mocht een grote bank onverhoopt toch in problemen komen dan zorgt de SRB voor een ordentelijke afwikkeling met zo min mogelijk negatieve gevolgen voor het financiële systeem.

⁸ Zie Beleidsregel maximering ratio deposito's en uitzettingen, Staatscourant 2014, nr. 4888.

2018Z14606

Vragen van het lid Leijten (SP) aan de minister van Financiën over de koersval van de Turkse lira. (ingezonden 13 augustus 2018)

Directie Financiële
Markten

Ons kenmerk
2018-0000141069

Vraag 1

Kunt u de gevolgen schetsen voor Nederlandse en Europese banken van de huidige koersval van de Turkse Lira? Hoe kunnen (Nederlandse) banken schade ondervinden van de extreme koersval van de Turkse munt? 1)

Vraag 2

Welke maatregelen moet de Europese Centrale Bank (ECB) nemen ten aanzien van deze blootstelling van Europese banken aan schulden van Turkije?

Vraag 3

In welke mate is er een besmettingsgevaar voor de Europese banken? Is het besmettingsgevaar vergelijkbaar met de situatie die optrad toen Griekenland niet meer kredietwaardig was? 2) Kunt u uw antwoord toelichten?

Vraag 4

Klopt het dat de Spaanse bank BBVA, het Italiaanse UniCredit en het Franse BNP Parisbas veel aan Turkije (en het bedrijfsleven aldaar) geleend hebben? In hoeverre zijn deze banken in staat de onzekere leningen op te vangen? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord op vragen 1, 2, 3 en 4

Bij blootstellingen aan de Turkse lira kan sprake zijn van een valutarisico. Als dit risico is afgedekt middels contracten ondervindt een bank geen directe gevolgen van de lagere waarde van de Turkse lira. Daarnaast kunnen banken indirect gevolgen ondervinden, bijvoorbeeld doordat tegenpartijen worden geraakt. Een lagere koers van de lira kan het voor tegenpartijen moeilijker maken om aan hun verplichtingen in buitenlandse valuta te voldoen. Ook oplopende rentes maken het moeilijker voor bedrijven om zich te herfinancieren. Dit zou kunnen leiden tot een hoger kredietrisico op sommige blootstellingen.

Zoals aangegeven in de beantwoording van de vragen van het lid Bruins (CU) is het aan de banktoezichthouder om ervoor te zorgen dat het prudentiële raamwerk wordt nageleefd. Zo bestaan ook reeds beleidsregels met als doel te waarborgen dat de activa van Nederlandse banken niet in te grote mate wordt uitgezet naar een land buiten de EER zoals Turkije.⁹ Ook gelden voor blootstellingen aan overheden buiten de EU, zoals bijvoorbeeld Turkije, forse risicogewichten - tot wel 150% - en concentratielimieten. Dit is dan ook de reden dat Europese banken over het algemeen weinig staatsobligaties van dergelijke landen bezitten.

De drie in vraag 4 genoemde banken, kennen in absolute zin een grote blootstelling aan Turkije. Eventuele verliezen uit activiteiten moeten door deze banken worden opgevangen met hun kapitaal. Het is niet aan mij om te speculeren over de hoogte van eventuele verliezen. Op basis van publieke informatie valt vast te stellen dat deze banken ook in absolute zin over aanzienlijke hoeveelheden kapitaal beschikken. Dit past binnen het beeld dat Europese banken sinds enkele jaren de kwaliteit en hoogte van hun kapitaal hebben versterkt.¹⁰

⁹ Zie Beleidsregel maximering ratio deposito's en uitzettingen, Staatscourant 2014, nr. 4888.

¹⁰ Kamerstukken II, 2017-2018, 21501-07, nr. 1509.

Vraag 5

Welk risico loopt ING over de dik 10 miljard euro die zij geleend heeft aan Turkije en Turkse bedrijven?

Directie Financiële
Markten

Ons kenmerk
2018-0000141069

Antwoord op vraag 5

ING kent sinds 2007 een dochteronderneming in Turkije. Eind 2017 rapporteerde ING in Turkije een balans van zo'n 13,8 mld euro en een blootstelling van 1,8 mld euro aan de Turkse lira te hebben.

Vraag 6

Kunt u aangeven of er bij het uitlenen van het geld al sprake was van een oververhitte economie en waardevermindering van de lira?

Antwoord op vraag 6

In het artikel IV rapport van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) over Turkije van april 2018 wordt gesproken over signalen van een oververhitte economie en een waardevermindering van de lira.¹¹ Dergelijke signalen worden ook door banken meegewogen bij de keuze over het wel of niet aangaan van een lening en het eventueel bepalen van een passende risicopremie.

Vraag 7

Wat zijn de oorzaken van de koersval van de Turkse lira volgens u? Welke externe factoren en interne zijn er aan te wijzen?

Vraag 8

Welke rol spelen ratingbureaus bij deze koersval?

Antwoord op vragen 7 en 8

Het IMF geeft in zijn laatste artikel IV rapport over de Turkse economie aan dat er sprake is van diverse onevenwichtigheden en een oververhitting van de economie. Het IMF wijst o.a. op procyclisch begrotingsbeleid, oplopende inflatie door een ruim monetair beleid en een oplopend tekort op de lopende rekening. Dit is voornamelijk het gevolg van het binnenlands macro-economisch beleid van Turkije. Deze ontwikkelingen zetten al langere tijd druk op de koers van de lira. Recent heeft het conflict van Turkije met de VS de druk op de lira verder verhoogd. Bovengenoemde economische risico's worden ook erkend door de ratingbureaus en zijn daarom terug te zien in de ratings.

Vraag 9

Hoe groot is volgens u de kans op een Turkse 'bankrun'?

Antwoord op vraag 9

Indien depositohouders in tijden van onrust het vertrouwen in een bank verliezen kan dit op termijn leiden tot grootschalige opnames van deposito's. Banken moeten altijd beschikken over voldoende liquiditeit om aan verplichtingen voldoen. Wel zijn er meerdere manieren om de kans op een 'bankrun' te verkleinen, zoals adequaat en onafhankelijk banktoezicht, prudentiële regelgeving die het hebben van buffers waarborgt en het hebben van een depositogarantiestelsel.

Vraag 10

Gaat u akkoord met een eventuele Europese 'bail out' van Turkije? Kunt u uw antwoord toelichten?

¹¹ <http://www.imf.org/~media/Files/Publications/CR/2018/cr18110.ashx>

Antwoord op vraag 10

Een eventuele 'bail out' van Turkije door de Europese Unie is niet aan de orde.

- 1) <https://www.volkskrant.nl/economie/turkse-lira-in-vrije-val-te-midden-van-twist-tussen-erdogan-en-trump~b542a0db/>
- 2) <https://www.dlacalle.com/en/turkey-could-create-a-larger-crisis-than-greece/>

**Directie Financiële
Markten**

Ons kenmerk
2018-0000141069